

Dr. M. Akif AKALIN
12.01.2011

Sağlık Hizmetinin Emeğinin Gereksinimlerine Göre Örgütlenmesi

Genel bütçeden
finanse edilir,
ücretsizdir

Devlet kurumlarında,
sağlık emekçileri
tarafından sunulur

Koruyucu ve önleyici
hizmetleri önceler

(Waitzkin, 2006; s. 7)

PARİS KOMÜNÜ

18 Mart 1871 –
28 Mayıs 1871
arasında yalnızca 70
günlük bir hükümet.

SOVYET DENEYİMİ – Dr. N. SEMAŞKO

www.shutterstock.com · 51711160

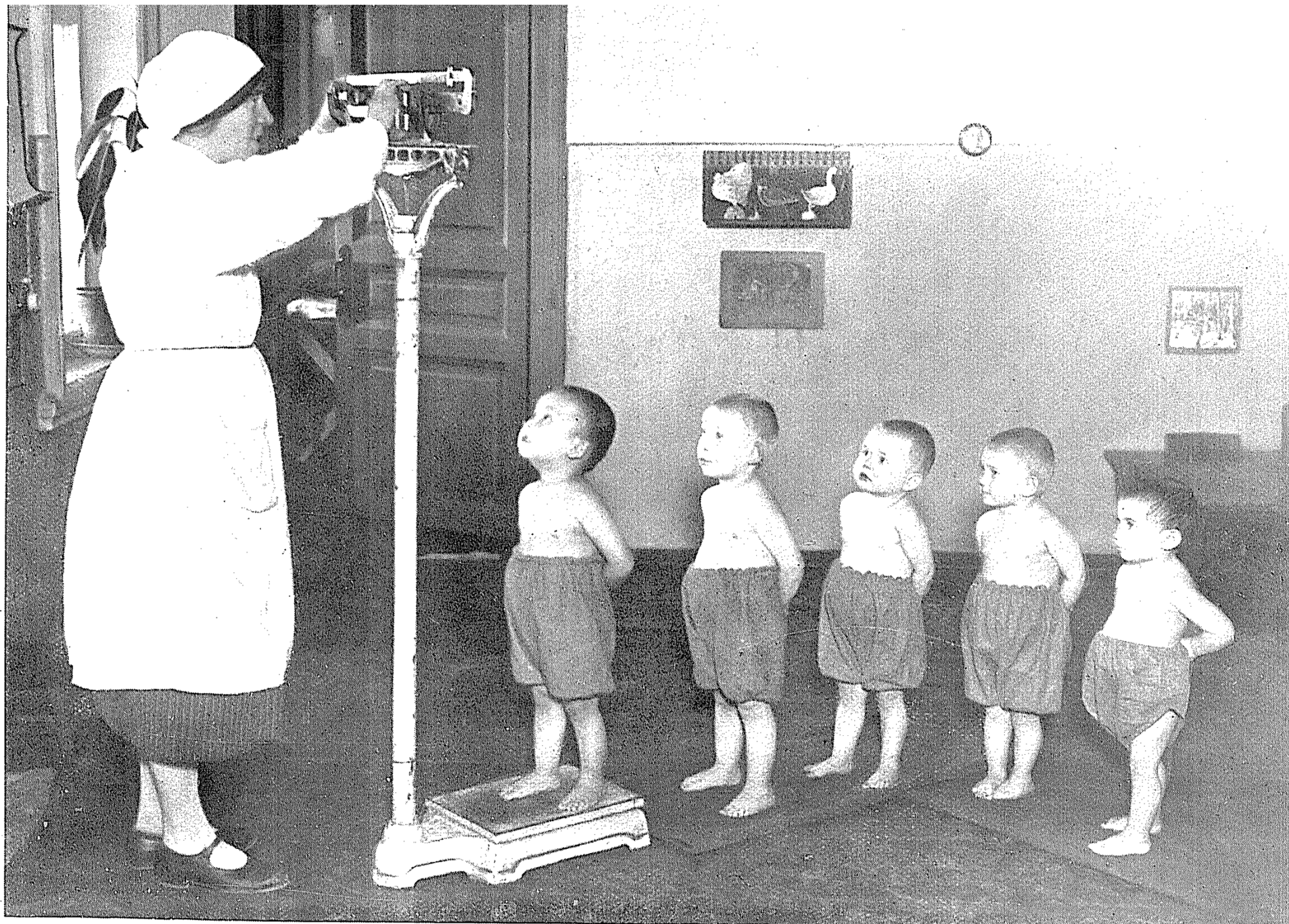
Emekten yana sağlık anlayışı;

“yurttaşlarının sağlığından devletin sorumlu olması ve sağlık bakımının her yurttaşın hakkı olduğu felsefesine dayanır.

Bu felsefeye göre önleyici ve iyileştirici sağlık hizmetleri herkese ücretsiz sunulmalıdır.” (Akalın,2010; s. 1)

1920'lerde Sovyet Sağlık Hizmetlerinin İlkeleri

- Önleyici sağlık hizmetlerine ağırlık verilmesi
- Herkese yüksek standartta ücretsiz sağlık bakımı
- Tıbbi araştırma ve uygulama arasında yakın ilişki
- Sağlık sisteminin geliştirilmesine halkın katılımı
- Hijyen bilgisinin toplum içinde yaygınlaştırılması

Soufoto

Soufoto

Türkiye

- 1920 yılında kurulan Sağlık ve **Sosyal Yardım** Bakanlığı **toplumcu bir sağlık anlayışını** benimseyerek, koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerine öncelik vermiştir.
- Türkiye, dünyada Sovyetler Birliği'nden sonra **toplumun sağlığını korumayı bir devlet yükümlülüğü** olarak kabul eden **ikinci** ülkedir (1930 UHK).

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

Madde 1 - Ülkenin sağlık koşullarını iyileştirmek ve milletin sağlığına zarar veren bütün hastalıklar veya diğer zararlılarla mücadele etmek ve gelecek neslin sağlıklı olarak yetişmesini temin ve halka tıbbi ve sosyal yardım sağlamak **genel Devlet hizmetlerindendir.**

Madde 3 – Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçeleriyle aşağıda yazılı hizmetleri **doğrudan doğruya ifa eder:**

.....

.....

Şili 1936 – Dr. Salvador Allende

- Ülke kaynakları yurttaşlar arasında eşit dağıtılması
- Yiyecek ve giyecek üretimi, dağıtımı ve fiyatlandırmasının devlet tarafından yapılması
- Barınma sorununa devlet müdahalesi
- Çalışma koşullarının sağlığa uygun hale getirilmesi

(Waitzkin, 2005; s. 740)

Kanada 1936 – Dr. Norman Bethune

Quebec eyaleti için
sağlık hizmetlerini
sosyalleştirme planı:

(Akalın, 2007; s. 303)

Dr. NORMAN BETHUNE

- Sağlığı korumanın en iyi yolu, **hastalık üreten ekonomik sistemin** değiştirilmesidir.
- Sosyalleştirilmiş sağlık hizmeti, sağlık hizmetinin ordu, donanma, mahkemeler gibi **kamusal mülk** haline gelmesidir.
- Sağlık hizmetleri **ücretsiz** sunulmalıdır.

İngiltere 1948 – Beveridge Planı

İşçi Partisi, İngiliz işçilerinin SSCB emekçilerini örnek alarak ayaklanmasını önlemeye dayalı genel stratejisi çerçevesinde, temel ilke olarak herkese eşit ve parasız sağlık hizmeti sunmayı kararlaştırdı.

(Aksakoğlu, 1994; s. 5)

Küba Anayasası - 1960

- Sağlık bakımı ekonomik kar aracı değil, insan hakkıdır. Bu nedenle ücretsiz ve herkes için eşittir
- Topluma sağlık hizmeti sunmak devletin görevidir.
- Koruyucu ve tedavi edici hizmetler sosyal ve ekonomik gelişmeyle bütünleşmiştir
- Toplum sağlık hizmetlerine katılır

(Belek, 2003; s. 20)

Dr. ERNESTO CHE GUEVARA

www.shutterstock.com · 18685279

“Çocukların beslenmesi ve eğitimi, toprak sahiplerinin topraklarının, her gün bu topraklarda ter dökenlere dağıtılması görevi Küba’da devrimin başardığı en büyük toplumsal tıp çalışmalarıdır.”

(Anderson ve ark., 2005)

Kanada 1961 – T. DOUGLAS

Saskatchewan eyaletinde Kuzey Amerika'nın ilk sosyalist hükümetini kurdu ve Bethune'un sosyalleştirme planını yaşama geçirdi.

(Akalın, 2007; s. 305)

Türkiye 1920 – 1950

- Bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele örgütleri
- Bu örgütlerde tam zamanlı ve yüksek ücretli hekim istihdamı
- Numune hastaneleri ve belediye hastaneleri
- Hükümet tabiplikleri
- **Dispanserler**

Dispanserler

- 1924 yılında birinci basamakta hastaların **ücretsiz** olarak tedavi edildiği ve ilaçlarının verildiği ilk dispanserler açıldı.
- Dispanserlerin sayısı
  - 1933'te 90
  - 1936'da 180
  - 1942'de 200
  - 1950'de 300'e yükseldi.

Birinci Karşı-Devrim

- Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle toplumcu sağlık anlayışı terk edildi.
- **Öncelik** koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri yerine **tedavi hizmetlerine** verildi.
- Sağlıkta **ticarileşmenin** ilk adımları atıldı.
- Özel sağlık hizmetleri özendirildi ve desteklendi.

1946 – 1960 Dönemi

- 1955 Hastaneler Yasası ile hastanelerde hastalardan **ücret** alınmaya başlandı.
- İşçiler için Sigorta Hastaneleri kuruldu ve **prime dayalı sigortacılık** sistemi getirildi.

Karşı Devrimin Sonuçları

- Türkiye’de sağlık ticarileşmeye başladı
- Devletin sunduğu sağlık hizmetlerinin niteliğinin düşürülmesi, insanları özel sağlık kurumlarına yöneltti.
- Sağlıkta eşitsizlikler arttı.
- Halk sağlığı hizmetleri önemini yitirdi.
- İnsanlar sağlık için cepten veya primle para ödemeye başladılar.

SOSYALLEŞTİRME

Sağlık Hizmetinin Toplumun Gereksinimlerine Göre rgtlenmesi

- Sağlıkta Demokrat Parti iktidarının yıkım politikaları sonrasında 1960'larda devlet sağlıkta **yeniden** sorumluluk aldı.
- 1961 Anayasası ile **sağlık yurttaşlar için bir hak ve sağlık hizmetleri devlet için bir görev** olarak kabul edildi (Madde 49).

Dr. NUSRET FİŞEK

- Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair Kanun 5 Ocak 1961'de kabul edildi. 12 Ocakta RG'de yayınlandı
- 15 yıl içinde (1978'e kadar) bütün Türkiye'de sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi planlandı.

Sosyalleştirmenin ilk adımı 1963
Ağustos'unda Muş'ta atıldı.
19 Sağlık ocağı
35 Sağlık evi açıldı.

**Muş Sağlık Müdürü Dr.Cahit Öney, Ziyaret Sağlık Ocakı
inşaatını inceliyor. (Ekim 1962)**

Muş Merkez Sağlık Ocağı 1963

Muş Raporu

- Sosyalleştirmeden önce 1962 yılında Muş'un nüfusu 167 bindi ve nüfusun % 84'ü kırsal alanda, % 16'sı kentte yaşıyordu. Muş'taki sağlık kurumlarına 13 bin kişi başvurmuştu.
- Eylül 1963 – Eylül 1964 döneminde Muş'taki Sağlık Ocaklarına 105.883 hasta başvurdu. Bunlardan yalnız 6.782'si hastaneye sevk edildi (% 6,4).

(Devlet Planlama Teşkilatı, *Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi*, S. 43-44)

1964 Ağrı, Bitlis, Hakkari, Kars, Van Ankara – Etimesgut Eğitim ve Araştırma Merkezi

**1965   Diyarbakır, Erzincan, Erzurum,
Mardin, Siirt, Urfa**

Ankara – Abidinpaşa Eğitim ve Araştırma Merkezi

1963 – 1967 Planı (DPT)

YIL	Planlanan Sağlık Ocağı	Programa Alınan	Gerçekleşen	Kümülatif
1963	300	200	19	19
1964	300	276	150	169
1965	300	141	247	426
1966	300	221	135	561
1967	300	52		

Sosyalleştirme? / Ulusal Sağlık Hizmeti?

- **Sosyalleştirme:** Toplumsal üretim ve paylaşım ilişkilerinde köklü dönüşümlere paralel olarak sağlığın toplumun (emeğin) gereksinimlerine göre örgütlenmesi
- **USH:** Toplumsal üretim ve paylaşım ilişkilerinde köklü dönüşümlere gitmeden toplumun (emeğin) sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanabilmesi

Sosyalleştirmenin Ardındaki Gç ?

1965 seçimlerinde
Türkiye İşçi Partisi,
Meclis'e 15
milletvekiliyle
girmiřtir.

TİP 12 Mart'ta
kapatılmıştır.

**1968 Artvin, Gümüşhane, Trabzon,
Giresun, Rize**

- **İzmir – Torbalı Eğitim ve Araştırma
Merkezi**

Demirel Hükümetleri

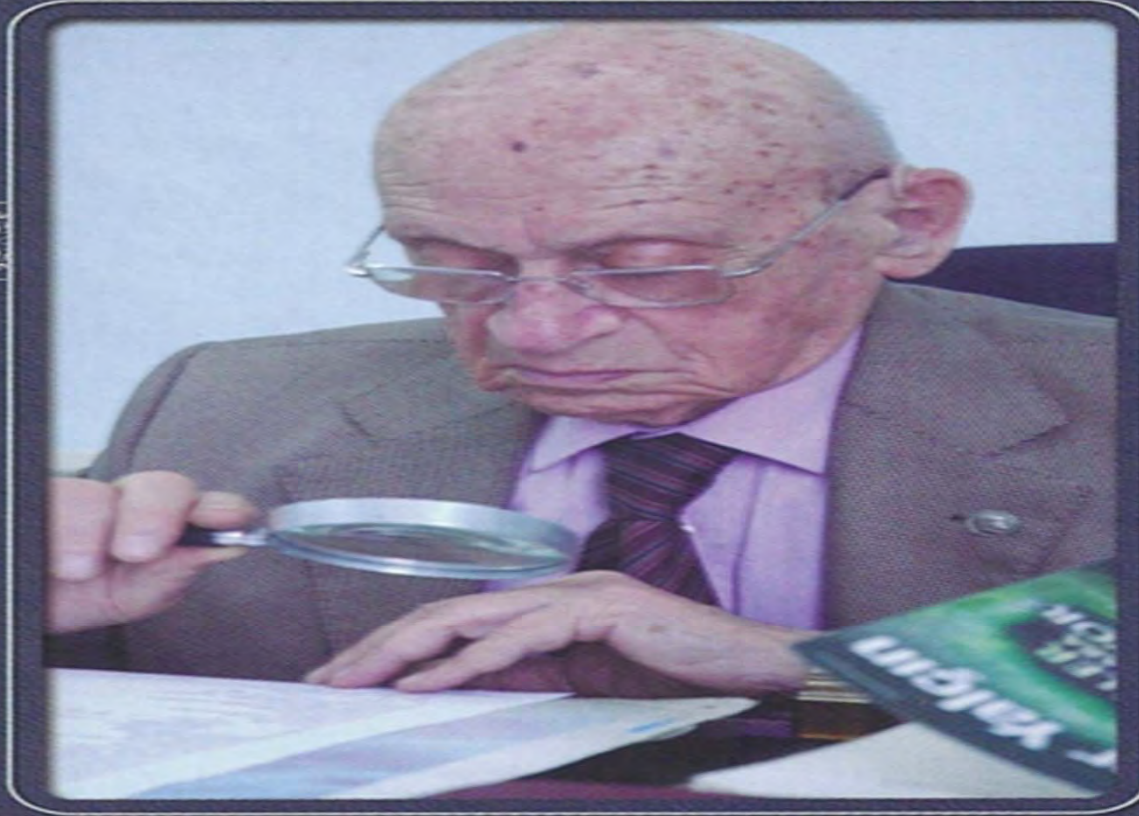
1969 – 1970 yılları
arasındaki 2. Demirel
hükümeti ve 6 Mart
1970 – 12 Mart 1971
arası 3. Demirel
hükümeti döneminde
sosyalleştirme
uygulaması
yavaşladı.

1969 Maraş, Edirne

“Edirne’ye ve Halk Sağlığına
Adanmış Bir Ömür”

Dr. Ratip KAZANCIGİL

SÖYLEŞİ:

Prof. Dr. H. Murat TUĞRUL | Öğr. Gör. Nilüfer GÖKÇE

1970 Nevşehir

12 Mart Öncesi Durum

1970 yılında;

- 9,108,700 kişinin yaşadığı 25 ilde
- 851 sağlık ocağı (planlanan: 2.400) ve
- 2,231 sağlık evi çalışır durumdadır

(Aksakoğlu, 2008; s. 23)

12 MART PAŞALARI ...

12 Mart Hükümetleri ya da karşı-devrime devam

- Herkese eşit ücretsiz sağlık hizmeti anlayışı yerine, sosyal güvenceye bağlı sağlık hizmeti anlayışı (**korporatizm**)
  - Memurlar Emekli Sandığı'ndan (Kurum tabiplikleri)
  - İşçiler SSK'dan (Hastane, İstasyon, İşyeri hekimliği)
  - Esnaf kendi cebinden (Bağ-Kur 1985'te sağlık hizmeti sağladı)
  - Köylü ??? Bir ölçüde Sağlık Ocağı'ndan

Milliyetçi Cephe Hükümetleri

- Sosyalleştirme fiilen durduruldu. Fakat Anayasa'da sağlık hala bir hak ve devlet yükümlülüğü olarak kaldı.
- Sosyalleştirilmiş illerde uygulama kendi haline bırakıldı.
- 1975 yılında sosyalleştirme kapsamındaki 26 ilde hekim kadrosunun yalnız % 36'sı doluydu. Ocaklar boşaltılmıştı.

Ecevit Hükümeti

- Ecevit sosyalleştirmeyi yeniden canlandırmak için sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği illerde Tam Gün yasası ile hizmeti cazip hale getirdi (1978).
- Tam Gün yasası ile birlikte sosyalizasyon yeniden canlandı ve genişlemeye başladı. Sağlık Ocakları yeniden hekim ve diğer sağlık emekçileriyle doldu.
- Geciktirilen sosyalleştirmenin 1981 yılına kadar tamamlanmasına karar verildi.

12 Eylül Faşizmi

- 1982 Anayasası ile sağlık hak olmaktan çıktı, devlet yükümlülüklerini terk etti ve sağlıkla özel sektörün desteklenmesine ve genel sağlık sigortasına vurgu yapıldı.
- Tam Gün yasası kaldırıldı.
- Hekimlere zorunlu hizmet getirildi.

ANAP (1984 – 1992)

- Genel Sağlık Sigortası
- Özel sektöre teşvik
- Sağlığın ticarileştirilmesi
- 1987 Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ile 224 sayılı Sosyalleştirme yasasının kadük hale getirilmesi
- 1990 Sağlık Sigortası yasası (Sağ-Kur)

Sağlığın Özelleştirilmesi

- 1989 – 1990 Türkiye Sağlık Sektörü Masterplan Etüdü (Price Waterhouse)
- 1990 Ulusal Sağlık Politikası
- 1990 Dünya Bankası ile 1. Sağlık Projesi anlaşması (1991 – 1998)
- 1991 Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Koordinatörlüğü
- 1992 Yeşil Kart
- 1994 Dünya Bankası ile 2. Sağlık Projesi anlaşması (Sağlıkta Mega Proje)

ANAP'ın “katkıları”

- 1980 – 1992 döneminde sağlık için cepten yapılan harcamalar % 51 arttı.

1980 1992

- Sağlık alanında kamusal yatırımlar sıfıra yaklaştı. Sağlık kurumları elektrik, su giderlerini karşılayamaz hale geldi.

Kamu
Hastanesi

604 634

- Sağlık Bakanlığı'nın bütçesi çalışan emekçilerin maaşlarını karşılayabilecek düzeye geriledi.

Özel
Hastane

90 143

DYP – SHP Koalisyonu

- 1992 1. Ulusal Sağlık Kongresi
  - Aile Hekimliği
  - Genel Sağlık Sigortası
  - Hastanelerin özzerkleştirilmesi
- 1993 2. Ulusal Sağlık Kongresi
  - Sendikalar ve TTB Kongreyi terketti

Zonguldak Emek Yürüyüşü

5 Ocak 1991

ATA SOYER

50 YILININ EN GÜÇLÜ KAMPANI
TABİP ODALARI
50 YILIN EN GÜÇLÜ KAMPANI
BEYAZ EYLEMLER

— GÖRÜŞME VE DİJİTAL YATIRIMLA BEYAZ EYLEMLERİN
TANITIM GÜCÜNE KATILIMIN EN GÜÇLÜ KAMPANI —

ÖZGÜR YAYINLARI

PRATİSYEN HEKİMLER

- TTB Pratisyen Hekimler Kolu
- TTB Genel Pratisyenlik Enstitüsü
- Pratisyen Hekimlik Derneği
- Kongreler - Sempozyumlar

1980 – 2000 dönemi

- Bu dönemde hükümetler halkın ve emekçilerin muhalefeti karşısında sadece Yeşil Kart uygulamasını yaşama geçirebildiler.
- Her şeye rağmen Sağlık Ocakları açık kaldı.
- Özel sektörün yayılmasına karşın, içleri boşaltılmış olsa da kamu sağlık kurumları varlıklarını korudular.

(Günel, 2008)